

A versenyjogi bírságok hatása a vállalatok viselkedésére

A vállalkozások részéről érkezett válasz összegzése

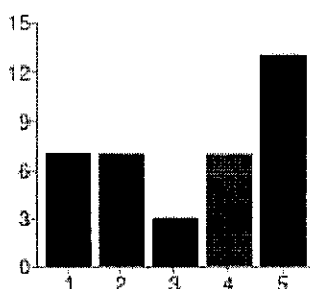
A 38 válaszadónak kb. a negyede képviselt hazai tulajdonú KKV-t, nagy többségük külföldi háttérű, nagyobb vállalkozás magas beosztású munkavállalója volt. Ebből is gondolhatjuk, hogy mintánk az átlagos magyar vállalkozásokhoz képest jobb versenyjogi ismeretekkel rendelkezőnek mondható.

Előre kell bocsátani, hogy a közvéleménykutatást magunk sem tekintjük olyan alaposágúnak, amely önmagában bármilyen jelentős súlyú következtetést kellene, hogy maga után vonjon (jogszabály módosítás, policy váltás).¹ Mégis, egyfelől gondolatébresztésre, esetleg későbbi, alaposabb vizsgálódásokra sarkalhat, másrészt a válaszok feldolgozása mutatta, hogy Magyarországon is érvényes az az általános trend, hogy a személyes büntetés visszatartó erejével nem tud bármilyen magas versenyhivatali bírság sem vetekedni (egyedül a vezető tisztség betöltésétől való eltiltás csupán 6. helyezése tűnik „csalódásnak”).

1. Mi a kartell?

Az első kérdés arra vonatkozott, hogy mennyire biztos a válaszadó abban, hogy mely üzleti magatartás minősülne versenyjogba ütközőnek (*1 biztosan nem jogsértő, 5 biztosan jogsértő*). A válaszokból úgy tűnik, hogy alapvetően jól ismertek a főbb versenyjogi tilalmak, egyedül az ár-információkartelles esetenél nem volt elsőprő az inkább helyesen válaszoló aránya (52%).

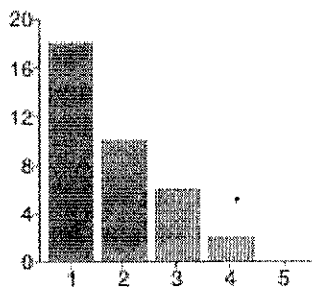
- a) Egy tanácskozáson az egyik versenytárs elmondja, hogy a következő hónapban a költségek emelkedése miatt 5%-kal árat fog emelni (mindenki tudomásul veszi, tiltakozásra, elhatárolódásra nem kerül sor).

A jól szóródó válaszok jól mutatják, hogy nem egyszerű e helyzet megítélése. Úgy gondoljuk, hogy a helyes válasz a jogsértés lett volna.

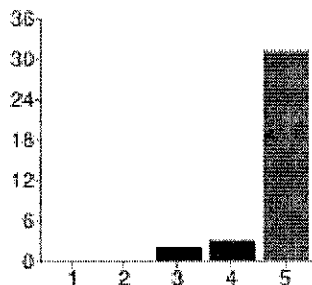
¹ Egy média piacon tevékenykedő válaszadónk szerint „Sokkal szerencsésebb lett volna olyan kollégát felkérni, aki képes egy közepesen összetett kérdőívet létrehozni. A kérdések sokszor hibásak, sugalmazóak, a válaszlehetőségek nem teljesek - így az eredmények felhasználhatósága minimum kétséges”. Ennek ellenére, így ismeretlenül is, köszönjük a válaszait.

- b) Egy tanácskozáson a versenytársak megbeszélnek a nehéz gazdasági körülményeket, s egyeztetik, hogy milyen intézkedésekre kérik fel a kormányzatot.

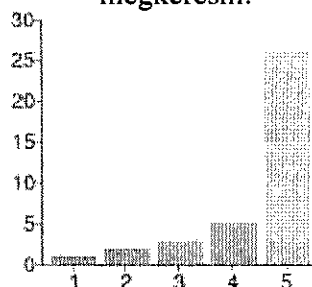
Itt a válaszadók jobban eltalálták a helyes megoldást: a lobbizás önmagában nem tiltott piaci magatartás.

- c) Egy tanácskozáson megállapodnak a versenytársak, hogy mindenki legalább 5%-kal árat emel, de erre végül is nem kerül sor a megváltozott piaci körülmények között.

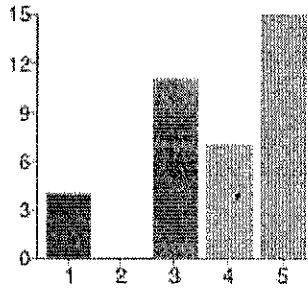
Majdnem tökéletes válaszok születtek, csupán a válaszadók alig több mint 10%-a volt egy kicsit bizonytalan, de azt mindenki jól gondolta, hogy önmagában a versenyellenes hatás hiánya nem mentesít a tilalom alól.

- d) Egy tanácskozáson a résztvevők szót ejtenek arról, hogy továbbra is mindenki a maga szokásos ügyfeleit szolgálja ki, mások ügyfeleit nem fogja aktívan ajánlással megkeresni.

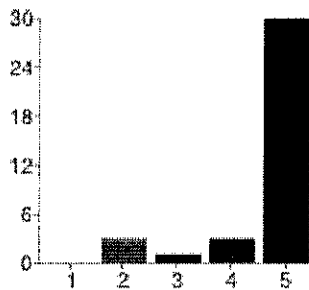
E magatartás is kimerítené a versenykorlátozó összehangolás fogalmát, mégis csak a válaszadók 68%-a volt teljesen biztos a jogsértésben.

- e) Versenytársaival létrehoz egy Kft.-t, amelyen keresztül közösen értékesítenek bizonyos nagyobb vevők számára termékeiket (külön, egyenként már nem adnak el e vevők számára).

A tojáskartell egyik tényállása egy ilyen versenykorlátozó közös vállalkozás volt, A versenyjogi megítélés valóban lehet összetett, a válaszolók 10%-a azonban teljesen problémamentesnek ítélte ezt a tartalmú megállapodást.

- f) Versenyztetési eljárás során megállapodik két másik ajánlattevő versenytárssal, hogy a másik nyérése esetén a munkák 20%-át átadja a vesztesnek.

E sajátos közbeszerzési kartellre is több példa akadt a GVH gyakorlatában. A Válaszadók 80%-a ismerte a GVH szigorú, tilalmazó hozzáállását.

2. Múltbeli bírság hatásai

17 válaszadó (45%) kapott az elmúlt években versenyjogi bírságot, Ők a következő következményekről számoltak be.

- 71%-uk még emlékezett arra, hogy milyen jogsértésért mekkora bírságban részesültek.
- 66%-uknál volt közvetlen hatása a cég vezetésére, üzletpolitikájára a bírságoló döntésének, részletekkel azonban nagyon kevesen szolgáltak. A bírság hatására volt olyan globális versenyjogi compliance programot vezetett be, ami a rendszeres tréningeket is magában foglalja és szigorú munkajogi következményei vannak annak, ha valakiről kiderül, hogy megszegte a versenyjog alapvető

szabályait (ehhez nem szükséges bírságot kiszabó versenyjogi határozat sem. Egy másik vállalkozás pontosabb kommunikációra törekszik, igyekszik informálisan tájékozódni a GVH-nál.

- 34%-uk tapasztalta-e, hogy a bírságotól döntés visszavetette-e azon év (időszak) eladásait (adott esetben részvényárfolyamra negatív hatással volt).
- Arra a kérdésre, hogy a jogsértésben ténylegesen részt vett munkavállaló/vezető (pl. aki részt vett a kartell megbeszélésen, aki adott üzletpolitikáról döntést hozott, aki nem megengedett tartalmú e-maileket küldött) részesült-e bármilyen hátrányos következményben, a válaszadók 50%-a felelt igenlően. Konkrétumokkal azonban egyetlen válaszadó sem szolgált (volt, aki az általában említette a kártérítés lehetőségét, volt, aki arra hivatkozott, hogy korábban elment a vállalkozástól az adott személy.)

3. Mekkora bírságra számíthatok?

A válaszolók kicsit több mint a fele gondolta úgy, hogy meg tudja becsülni, hogy hozzávetőleg mekkora összegű bírságra számíthat a vállalkozása, ha egy három évig tartó áregyeztető és piacfelosztó egyeztetésben venne részt. A konkrét válaszok azonban nagyon megoszlottak. A konkrét összeget mondók egy kisebb csoportja 10-50 millió Ft. közé tenné az összeget, többen az 50-500 milliós sávra tippeltek, hárman jeleztek milliárdos bírságot. Néhányan az árbevétel 1-5%, max. 10%-át jelölték meg. Egy olyan válaszadó volt, aki a bírságközlemény alapján azt válaszolta, hogy az összeg a kartell által érintett három éves forgalom 10%-ig terjedne.

Megpróbáltuk mérni a GVH új bírságközleményének ismertségét, az alábbi válaszok születtek:

- Hallott róla és részletesen ismeri a tartalmát – 11%
- Hallott róla és nagyjából ismeri a tartalmát – 32%
- Hallott róla – 29%
- Nem hallott róla – 24%

Tekintettel arra, hogy a válaszadók legtöbbször az átlagnál jobban ismeri a versenyjogot, a közleményt ismerni vélők 43%-a nem tűnik nagy számnak, van még teendője a GVH-nak a közlemény propagálása terén.

4. Büntetőjogi szankciók

A válaszadók 21%-a még mindig úgy gondolja, hogy nincs olyan versenyjogi jogsértés, amelyért az abban tevékenyen részt vállaló természetes személy büntetőjogi szankcióra is számíthat. A nagy többség helyesen tippelt a közbeszerzési kartellre, de volt 5-6 válasz, mely szélesebb körben vélt ismerni büntetőjogi tilalmakat (általában versenykorlátozás, erőfölénnyel visszaélés), ketten pedig áru hamis megjelölését nevesítették.

5. Melyik szankció elrettentő?

1-től 10-ig kértük pontozni az alábbi szempontokat aszerint, hogy mennyire jelenthetnek visszatartó erőt egy (hasznot hozó) versenykorlátozásban való részvétel kapcsán. A válaszok szerint a következő az elrettentés-sorrend:²

1. Az, ha közismert lenne, hogy a bíróságok valóban börtönbe küldenek kartellező cégvezetőket. (356)
2. A szabadságvesztés lehetősége (Btk. tényállás létezése). (328)
3. Ha a jogsértésben közreműködő személyt 100 ezertől 5 millió Ft-ig terjedő bírsággal lehetne sújtani. (292)
4. A versenyhivatal arra vonatkozó törvényi lehetősége, hogy nagy összegű, a nettó árbevétel 10%-ig terjedő bírságot szabjon ki a vállalkozásra. (279)
5. Az, ha közismert, hogy a versenyhivatal a jogsértéssel érintett piac (pl. a kartellizált termékkör) forgalmának 7-8%-át kitevő bírságot szokott kiszabni. (272)
6. Ha a jogsértésben közreműködő személyt 5 évre eltilthatnák a cégvezetéstől. (260)
7. A cégre, márkanévre vonatkozó negatív sajtóvisszhang (újságcikkek, hírek, GVH honlap). (242)
8. Szakmán belüli negatív visszhang (üzletfelek, vevők, szakmai szövetség). (219)
9. Vállalkozáson belüli hátrányos következmények (jutalom megvonás, elbocsátás). (218)
10. A lehetséges hátrányos következményektől független törvénytisztelet, szabályok betartása. (213)

Érdekes, hogy míg minden második válaszadó szerint a jogsértéseknek vállalaton belül is van negatív következménye, az ettől való félelem elhanyagolható mértékű a többi szankcióhoz képest.

6. Engedékenységi politika

Megkérdeztük, hogy amennyiben egy belső vizsgálat fényt derítene arra, hogy a korábbi évek során kartellban volt részes a vállalkozása, feltárná-e önkéntesen e tényeket a hatóság előtt, ha ezzel más kartell tagokat is szükségszerűen „megvádolna”?

Gyakorlatilag a válaszadók fele gondolja úgy, hogy mindenképpen a GVH-hoz fordulna.

- a) Igen, mindenképpen, nem tehetek mást a jogszerű működés érdekében. – 52%
- b) Csak akkor, ha nagy eséllyel más forrásból is kiderítené a hatóság a kartellt. – 26%
- c) Csak akkor, ha büntetőjogi szankcióra nem kellene számítani a versenytárs vezetőinek (a bírságfizetés belefér az „üzletbe”). – 14%
- d) Biztosan nem, ezt besúgásnak, árulkodásnak tartom, inkorrekt, etikátlan viselkedés lenne a piacunkon. – 8%

² Zárójelben megadjuk a pontok összegét is.

7. Minden jogsértésre fény derül?

Arra a kérdésre, hogy mekkora lenne egy titkos kartell esetén a lebukás veszélye a válaszadó vállalkozás piacán, a következő sorrend alakult ki (a végén gondolatjellel az a pontra szavazók aránya):

1. Előfordulhat, hogy kiderül, de nem túl nagy az esélye (11-25% esély). - 34%
2. Nagy valószínűséggel hamar lebuknának a kartell szervezői (26-50% esély). – 24%
3. Szinte biztos, hogy nem derülne ki hosszú évekig (1-10% esély). – 16%
4. Szinte biztos, hogy gyorsan kiderülne (51-90% esély). – 11%
5. Gyakorlatilag nulla. (0-10% esély) – 8%
6. Biztos, hogy azonnal lebukna egy ilyen kezdeményezés.(90-100%) – 3%
7. Nem tudom megmondani. – 5%

A válaszadók fele tehát úgy gondolja, hogy jó eséllyel nem derülne fény a kartellre, s csak 19% adott olyan választ, hogy szerintük biztosan és gyorsan lebuknának az összejátszók.

A titkolt kartell lebukásának legfőbb indokainak rangsora a következő volt:

1. Valamely vállalkozás munkatársa informátori díj reményében értesítene a versenyhivatalt.
2. Az engedékenységi politika miatt a kartellező versenytárs előbb-utóbb beárulna.
3. A GVH széles körű jogosítványokkal rendelkezik a tényfeltárás terén és aktívan is vizsgálja a szektorban történő eseményeket.

Sokan egyéb szempontokat is fontosnak tartottak, az alábbiakat megnevezve:

- Fogyasztóvédő szervek munkája
- Elbocsátott munkavállaló bosszúja
- Kartellező versenytárs "értelmi képessége"
- Információ kiszivárog

Vállalkozások társulásai

A kérdőívet négyen (mind magas beosztásúak) töltötték ki vállalkozások társulása szemszögéből, az érintett piacok autókereskedelem, kereskedelem és élelmiszeripar voltak.

Az érintett társulások fele kapott az elmúlt években versenyjogi bírságot.

1. Mi a kartell?

Az első kérdés arra vonatkozott, hogy mennyire biztos a válaszadó abban, hogy mely üzleti magatartás minősülne versenyjogba ütközőnek (*1 biztosan nem jogsértő, 5 biztosan jogsértő*). A válaszokból úgy tűnik, hogy alapvetően jól ismertek a főbb versenyjogi tilalmak, egyedül a piacfelosztó (status quo) kartellnél nem volt meggyőző az inkább helyesen válaszoló aránya. Volt olyan kérdés, ahol úgy tűnik, a szövetségi válaszadók még jobban is tisztában vannak a versenyjogi tilalmak körével (itt 50%-os volt a GVH bírsággal már sújtott szervezetek aránya, vállalkozásoknál 45%).

- Egy tanácskozáson az egyik versenytárs elmondja, hogy a következő hónapban a költségek emelkedése miatt 5%-kal árat fog emelni (mindenki tudomásul veszi, tiltakozásra, elhatárolódásra nem kerül sor).

Hárman mondták, hogy biztosan jogsértő, egy valaki kevésbé biztosan, de szintén jogsértőnek gondolta. A vállalkozásokhoz képest (igaz jóval kisebb mintán) magabiztosabb helyes válaszok születtek.

- Egy tanácskozáson a versenytársak megbeszélnek a nehéz gazdasági körülményeket, s egyeztetik, hogy milyen intézkedésekre kérik fel a kormányzatot.

Itt a 3 biztos nem, 1 kevésbé biztos nem a vállalkozásokéhoz hasonlóan kellő jogismeretről tanúskodik.

- Egy tanácskozáson megállapodnak a versenytársak, hogy mindenki legalább 5%-kal árat emel, de erre végül is nem kerül sor a megváltozott piaci körülmények között.

Itt a vállalkozások szerepeltek jobban, bár a szervezetek közül sem gondolta senki úgy, hogy ez biztosan nem jogsértő magatartás lenne. Mégis csak a válaszadók fele tippelt a biztosan jogsértő minősítésre.

- Egy tanácskozáson a résztvevők szót ejtenek arról, hogy továbbra is mindenki a maga szokásos ügyfeleit szolgálja ki, mások ügyfeleit nem fogja aktívan ajánlattal megkeresni.

E kérdésben volt a legnagyobb szórás, egyedül biztosan nem jogsértő válasz nem született (egy-egy 2, 3, 4, és 5) volt, azaz csak a válaszadók 25%-a találta el a helyes választ.

- Versenytársaival létrehoz egy Kft.-t, amelyen keresztül közösen értékesítenek bizonyos nagyobb vevők számára termékeiket (külön, egyenként már nem adnak el e vevők számára).

Szemben a vállalkozásokkal nem volt olyan, aki teljesen problémamentesnek ítélte volna ezt a tartalmú megállapodást, s 50% ezt is egyértelműen jogsértőnek gondolja.

- Versenyeztetési eljárás során megállapodik két másik ajánlattevő versenytárral, hogy a másik nyérése esetén a munkák 20%-át átadja a vesztesnek.

E ponton a vállalkozások magabiztosabban ismerték fel, hogy a GVH gyakorlata szerint ez is tiltott magatartás, itt csak 50% volt a biztosan jogsértő, 3-ast és 4-est egy-egy válaszadó adott.

2. Melyik szankció elrettentő?

1-től 10-ig kértük pontozni az alábbi szempontokat aszerint, hogy mennyire jelenthetnek visszatartó erőt egy (hasznot hozó) versenykorlátozásban való részvétel kapcsán. Nem volt vitás, azaz mindenki első helyre sorolta a börtönbüntetés gyakorlattá válását. A többi szankcióra viszonylag kis különbségű, jól csoportosítható válaszok születtek:

- Az, ha közismert lenne, hogy a bíróságok valóban börtönbe küldenek kartellező cégvezetőket. (40)
- A versenyhivatal arra vonatkozó törvényi lehetősége, hogy nagy összegű, a nettó árbevétel 10%-ig terjedő bírságot szabjon ki a vállalkozásra. (37)
- Az, ha közismert, hogy a versenyhivatal a jogsértéssel érintett piac (pl. a kartellizált termékkör) forgalmának 7-8%-át kitevő bírságot szokott kiszabni. (35)
- Ha a jogsértésben közreműködő személyt 5 évre eltilthatnák a cégvezetéstől. (35)
- A szabadságvesztés lehetősége (Btk. tényállás létezése). (34)
- Szakmán belüli negatív visszhang (üzletfelek, vevők, szakmai szövetség). (34)
- A cégre, márkanévre vonatkozó negatív sajtóvisszhang (újságcikkek, hírek, GVH honlap). (34)
- A lehetséges hátrányos következményektől független törvénytisztelet, szabályok betartása (28)
- Vállalkozáson belüli hátrányos következmények (jutalom megvonás, elbocsátás). (27)
- Ha a jogsértésben közreműködő személyt 100 ezertől 5 millió Ft-ig terjedő bírsággal lehetne sújtani. (25)

Sokat mondó, hogy a börtönbüntetés elméleti lehetősége nagyjából ugyanannyit nyom a latba, mint a jó hírnéven esett sérelem.

3. A jogsértésre fény derülhet

A titkolt kartell lebukásának legfőbb indokainak rangsora megegyezett a vállalkozások részéről jött szavazatokkal:

1. Valamely vállalkozás munkatársa informátori díj reményében értesítene a versenyhivatalt.
2. Az engedékenységi politika miatt a kartellező versenytárs előbb-utóbb beárulna.
3. A GVH széles körű jogosítványokkal rendelkezik a tényfeltárás terén és aktívan is vizsgálja a szektorban történő eseményeket.